

Latvian HOWTO

Table of Contents

<u>Latvian HOWTO</u>	1
Artis Trops mailto:hornet@navigators.lv	1
1. Ievadam	1
2. Xlogi (Xwindow)	1
3. Konsole	1
4. Netscape	1
5. Lokāles	1
6. GNOME & KDE	1
7. Pĉdĉjie vārdi un kopĉšanas tiesĉbas	1
1. Ievadam	2
2. Xlogi (Xwindow)	2
2.1 Nepiecieĉamie faili	2
2.2 Liekam visu savās vietās	2
2.3 Fonti	3
3. Konsole	4
3.1 Nepiecieĉamie faili	4
3.2 Liekam visu savās vietās	4
3.3 Latvieĉu valoda kā noklusĉtā konsoles valoda	5
3.4 Daĉu programmu pielāgoĉana darbam latvieĉu valodā	5
4. Netscape	7
4.1 Nepiecieĉamie faili	7
4.2 Liekam visu savās vietās	7
5. Lokāles	8
6. GNOME & KDE	8
6.1 GNOME	8
 Liekam visu savās vietās	8
6.2 KDE	9
 Īsa instrukcija problĉmu novĉrĉanai	9
7. Pĉdĉjie vārdi un kopĉšanas tiesĉbas	9

Latvian HOWTO

Artis Trops <mailto:hornet@navigators.lv>

v1.4, 2002-03-05. gada martā

Ēi dokumenta mērķis ir kopīgiem spēkiem iegūt latviešu valodas atbalstu operāciju sistēmā Linux. Note to English readers: The aim of this document is to describe GNU/Linux localization issues specific for Latvian users.

1. [Ievadam](#)

2. [Xlogi \(Xwindow\)](#)

- [2.1 Nepieciešamie faili](#)
- [2.2 Liekam visu savās vietās](#)
- [2.3 Fonti](#)

3. [Konsole](#)

- [3.1 Nepieciešamie faili](#)
- [3.2 Liekam visu savās vietās](#)
- [3.3 Latviešu valoda kā noklusētā konsoles valoda](#)
- [3.4 Daņu programmu pielāgošana darbam latviešu valodā](#)

4. [Netscape](#)

- [4.1 Nepieciešamie faili](#)
- [4.2 Liekam visu savās vietās](#)

5. [Lokāles](#)

6. [GNOME & KDE](#)

- [6.1 GNOME](#)
- [6.2 KDE](#)

7. [Pēcđjie vārdi un kopđšanas tiesības](#)

1. Ievadam

Katrs Linux lietotājs Latvijā ir saskāries ar sekojošu problēmu: mūsu iecienītajai operāciju sistēmai nav latviešu valodas.. Arī informācijas par to, kā Linuxam iemācīt runāt ar mums latviski, ir vai nu ļoti maz, vai arī, ja kaut ko tomēr izdodas sameklēt, tā ir lietotājiem grūti saprotama un ar latviskošanas realizēšanu sākas problēmas. Ēo problēmu tad arī kopā centīsimies risināt.

Ēis Latvian–HOWTO ir tapis sadarbībā ar [LL10NT \(Latvian Localization Team\)](#), tāpēc, ja rodas kādas problēmas vai jautājumi sakarā ar Linux latviskošanas lietām, griezieties pēc palīdzības LL10NT forumā vai arī IRCa kanālā #ll10nt. Savu iespēju robežās centīsimies rast risinājumu. Protams, visi mīī aicināti arī piebiedroties ll10nt komandai un darboties tā, lai latviešu valodas atbalstu Linux operāciju sistēmā padarītu vēl plašāku un labāku. Gribētu vēl piebilst un atgādināt, ka ēis Latvian–HOWTO ne tuvu nav perfekts un pabeigts, tāpēc vēlos, lai jūs ziēotu, ja atrodiē ēit kādu kīūdu. Neturiet arī sveci zem pūra, ja ziniet, kā latviskošanu Linuxā varētu padarīt vēl efektīvāku un ērtāku.

Tā kā mums visiem ne seviēī patīk lasīt garus un apnicīgus tekstus par tēmu, kuru var pateikt pāris vārdos, pie tam visu vienmēr gribas ātri un uzreiz, centīēos ēo Latvian–HOWTO saglabāt iespējami īsāku un skaidrāku ar mēriī, lai jūs maksimāli īsā laikā varētu strādāt Linuxā, lietojot latviešu valodu. Saturu mēīināēu izklāstīt viegli saprotamā valodā, lai pēc iespējas padarītu visai sareģīto latviskošanas procedūru vienkārēāku un saprotamāku katram.

Pats gan es dotajā brīdī lietoju Linux Mandrake. Ceru, ka ēit aprakstītie padomi strādās bez problēmām arī citos distributīvos. Katrā ziēā par savu latviskošanas pieredzi (labu vai sliktu) darbā ar citām Linux distribūcijām ziēojiet.

Tātad – ieteikumi, labojumi un papildinājumi lapni gaidīti... un uz priekēu!

Bet.. kā Andris Maiziks aka Andzha ir teicis – neaizmirstiet, ka datori ir eksperimentāla zinātne..

2. Xlogi (Xwindow)

2.1 Nepiecieēamie faili

Lai realizētu latviešu valodas atbalstu X11 vidē, jums būs nepiecieēami sekojoēie faili:

- lv (ja vēlaties rakstīt ar labo Alt taustiēu)
- lva (ja vēlaties rakstīt ar apastrofa ' taustiēu)
- lvt (ja vēlaties rakstīt ar tildes ~ taustiēu)
- Compose

Tie atrodami ēit: [X-files.tar.gz](#)

2.2 Liekam visu savās vietās

Tagad, kad vajadzīgie faili ir iegūti, nepiecieēams tos salikt īstajās vietās.

Piezīme: Ja lietojat kādu no pēdējām XFree86 versijām (sākot ar 4.1.0), jūs jau varat latviski rakstīt bez

jebkādas papildus failu modificēšanas, specifisko rakstzīmju iegūšanai izmantojot labo Alt – lai šo iespēju aktivizētu, izpildām komandu `setxkbmap lv`.

Izvēlamies sev piedēmamāko speciālās rakstzīmes iegūšanas veidu un kopçjam attiecīgo failu norādītājā direktorijā, piemçram:

```
# cp lv /usr/X11R6/lib/X11/xkb/symbols/
```

Domāju, ka būtu lieki atgādināt, ka, lai veiktu nepieciešamās darbības, ir jābūt root tiesībām.

Lai aktivizētu mçmā taustiņa pareizu darbību, attiecīgajā vietā kopçjam failu `Compose`. Taču šeit ir viena nianse. Ja savu Linuxu esiet instalçjuði izmantojot angliško saskarni, tad visticamāk, ka lokāles ir pçç noklusçjuma ieslçgtas `iso8859-1` reþīmā. Taču, ja instalçjāt tā, ka instalācijas process notika latvieðu valodā, kā to darīju es, tad lokāles pçç noklusçjuma jau pareizi ir ieslçgtas `iso8859-13` reþīmā. Izejot no jūsu konkrētās situācijas tad arī tur kopçjam failu `Compose`. Ja ne nieka no augstākminçtā nesapratāt, tad labāk iekopçjiet `Compose` abos lokāles variantos – droþs paliek nedroþs – un gan jau nekas slikts nenotiks.. ;-)

```
# cp Compose /usr/X11R6/lib/X11/locale/iso8859-1/
# cp Compose /usr/X11R6/lib/X11/locale/iso8859-13/
```

Kad tas ir izdarīts, izpildām jau iepriekðminçto komandu `setxkbmap lv` (`lv` vietā var būt arī `lva` vai `lvv` – atkarībā no jūsu izvçles) un mçinām kaut ko uzrakstīt latviski.

Ja tests ir izdevies, tad jūs noteikti vçļçsieties saglabāt latvieðu valodu Xwindow sistēmā un padarīt to pieejamu un izmantojamu arī pçç datora vai Xu pārstartçšanas, tāpçç papildus ir jāmodificç `/etc/X11/XF86Config-4` fails (ja lietojam XFree86 4.x.x) tā, lai iegūtu `Option "XkbLayout" "lv"`. Piemçrs:

```
Section "InputDevice"
    Identifier "Keyboard1"
    Driver      "Keyboard"
    Option      "AutoRepeat" "250 30"
    Option      "XkbRules"    "xfree86"
    Option      "XkbModel"    "pc105"
    Option      "XkbLayout"   "lv"
EndSection
```

Piezīme: Ja lietojat XFree86 3.x.x versiju, tā kā primāro izmantos failu `/etc/X11/XF86Config`. Piemçrs:

```
Section "Keyboard"
    Protocol "Standard"
    XkbKeycodes "xfree86"
    XkbTypes "default"
    XkbCompat "default"
    XkbSymbols "us(pc105)"
    XkbGeometry "pc"
    XkbRules "xfree86"
    XkbModel "pc105"
    XkbLayout "lv"
EndSection
```

2.3 Fonti

No šī brīža latviešu teksta ievades sistēmai vajadzētu strādāt, taču, lai gaidītais rezultāts tiktu atbilstoši attēlots arī uz ekrāna, ir nepieciešami fonti, kuri atbalsta iso8859-13 kodējumu vai Unicode. Linuxā iespējams arī strādāt ar True Type fontiem. Detalizētāka informācija rodama *Font-HOWTO* vai vēl konkrētāk *TrueType Fonts with XFree86 4.0.x mini-HOWTO*. Pagaidām šajā dokumentā fonu instalācija aprakstīta netiks, jo uz doto brīdi tas ir ārpus Latvian-HOWTO uzdevumiem un mērķiem. Iespējams, ka nākotnē tiks iekļauts arī īsais eksperimentālais kurss fonu instalācijai.

3. [Konsole](#)

Pirms pievēršamies konsoles latviskošanai, gribētu piezīmēt, ka konsole nav terminālis X logos.. Konsoli iegūstam, piespiežot Ctrl+Alt+Fn, kur Fn – kāds no funkciju taustiņiem.

3.1 Nepieciešamie faili

Īsti iespējams, ka visi minimāli nepieciešamie faili konsoles latviskošanai jau atrodas jūsu datorā (/usr/lib/kbd/keymaps/i386/qwerty/lv-latin7.kmap.gz un /usr/lib/kbd/consolefonts/tlat7.psf.gz vai lat7-14.psf.gz) un neko papildus kopēt nav nepieciešams. Ja jums to nav, tad noderēs šī failu pakotne:

- [konsole-files.tar.gz](#)

3.2 Liekam visu savās vietās

Pieņemot, ka izmantojam piedāvāto failu pakotni, izpildām:

```
# cp lv-latin7.kmap.gz /usr/lib/kbd/keymaps/i386/qwerty/
# cp lv.psf.gz /usr/lib/kbd/consolefonts/
```

Tagad jaunās iespējas ir nepieciešams aktivizēt, tāpēc izpildām:

```
$ consolechars -f lv -m straight-to-font
$ loadkeys lv-latin7
```

Piezīme: Tie, kuri izmanto jau esošos failus, pie consolechars nomaina lv uz savu fonu, tā vietā rakstot, teiksim, lat7-14. Taču es tomēr ieteiktu lietot fonu lv, jo tas labāk izskatās tādās programmās, kā mc un citās.

Tagad varam mēģināt veikt nelielu pārbaudi, lai redzētu, vai latviešu valoda strādā konsoles režīmā. Specifiskos latviešu valodas simbolus iegūstam, lietojot AltGr (labo Alt taustiņu) kopā ar nepieciešamo rakstu zīmi.

Lai katru reizi nebūtu jāizpilda consolechars un loadkeys, varam izveidot augstākminēto komandu saturošu miniskriptu lvkonsole un pēc tam, lai to palaipt viegli atrastu:

```
# cp lvkonsole /usr/local/bin
```

3.3 Latvieðu valoda kâ noklusçtâ konsoles valoda

Uzmanību! Zemâkprakstîtais variants nestrâdâ perfekti, kaut arī îstais fonts un tastâtûras karte ielâdçjas pareizi, specifiskâs rakstzîmes neattçlojas pareizi. Nepiecieðama `--acm straight-to-font` opcijas aktivizçðana. Ja kâds ir panâcis nevainojamu latvieðu rakstîbas darbību konsoļç arī pçç datora pârstartçðanas, ziðojiet.

Bûtu ļoti neçrti katru reizi, kad vien mums ir nepiecieðama latvieðu valoda konsoles reþîmâ, izpildît `lvkonsole`. Lai konsoļç varçtu vienmçr rakstît latvieðu valodâ, nepiecieðams izdarît nelielas izmaiðas sistçmas konfigurâcijas failos.

Tâpçç rediçjam failu `/etc/sysconfig/i18n` tâ, lai sanâk

```
SYSFONT=lv
```

Un attiecīgi failu `/etc/sysconfig/keyboard`, lai iegûtu, ka

```
KEYTABLE=lv-latin7
```

Rezultâtâ latvieðu valodas atbalsts arī konsoļç ir realizçts.

3.4 Daðu programmu pielâgoðana darbam latvieðu valodâ

Ðajâ nodâîâ tiks sniegta informâcija, kâ jâizmaina daðu lietojumprogrammu konfigurâcijas faili, lai tâs darbotos pienâcīgi latvieðu valodas reþîmâ. Piezîme – pats gan neesmu lielu daïu zemâkprakstîto darbību veicis, tâ kâ... :-> ja darbojas vai nedarbojas, vai jums ir padomâ vçl kâdas lietderîgas programmu konfigurâcijas failu izmaiðas, kuras bûtu nepiecieðams veikt labâkas latvieðu valodas darbîbas nodroðinâðanai konsoles reþîmâ, rakstiet [man](#).

bash:

Ja `/etc/inputrc` faila uzstâdîjumi atðûiras no zemâkparâdîtajiem, bûtu lietderīgi pievietot savam `~/.inputrc` failam:

```
set meta-flag on
set convert-meta off
set input-meta on
set output-meta on
```

Jebkurâ citâ gadîjumâ tam nebûs nozîmes.

elm:

Pievienojiet sekojoðo savam `~/.elm/elmrc` failam:

```
charset = iso-8859-13
displaycharset = iso-8859-13
textencoding = 8bit
```

Daþâm `elm` versijâm tas var nestrâdât. Varat iegût daïçju **MIME** atbalstu iekð `elm`, ja lietosiet `metamail`.

joe:

Palaidiet komandu kâ

```
joe -asis
```

vai pievienojiet savam ~/ .joerc failam:

```
-asis
```

metamail:

Iestâdîet sekojoðo mainîgo:

```
MM_CHARSET=ISO-8859-13
```

nn:

Uzstâdîet savâ ~/ .nn/init failâ:

```
set data-bits 8
```

pine:

Setup -> Config Atrodiet character-set un ierakstiet iso-8859-13.

Tas ir teorētiski pareizs risinājums, taču pagaidām var radīt liekas problēmas jūsu korespondentiem, tāpēc var mēģināt iso-8859-13 vietā rakstīt windows-1257.

rlogin:

Palaidiet komandu līdzīgi kâ

```
rlogin -8 foo.bar.lv
```

sendmail:

Pievienojiet (vai atkomentējiet) savâ /etc/sendmail.cf failâ:

```
O SevenBitInput=False  
O EightBitMode=pass8  
O DefaultCharSet=iso-8859-13
```

mc:

Options -> Display bits... Ieslēdziet Full 8 bits output un Full 8 bits input. Neaizmirstiet saglabāt jauno konfigurāciju.

telnet:

Ievietojiet dažāda veida rindu savâ ~/ .telnetrc failâ katrai adresei, kurai vēlaties pieslēgties, lietojot telnet:

```
<hostname> set outbinary true
```

Piemērs:

```
localhost set outbinary true  
foo.bar.lv set outbinary true
```

tin:

Pievienojiet sekojošo savam `~/ .tin/headers` failam:

```
Mime-Version: 1.0  
Content-Type: text/plain; charset=iso-8859-13  
Content-Transfer-Encoding: 8bit
```

4. [Netscape](#)

Parasti problēmas, ar kādām lietotājiem nākas saskarties, izmantojot Netscape lielā informācijas tīmekļa pārlūkprogrammu, ir sekojošas – vai nu lapās, kur vajadzētu parādīties tekstam latviešu valodā, ir redzamas daudzas jautājumu zīmes, vai arī, ja iepriekšminēto problēmu kaut kā ir izdevies novērst, tad latviešu burtu vietā ir redzamas iebūriem līdzīgas rakstu zīmes. Ēīs nepilnības tad kopīgiem spēkiem centīsimies novērst. Protams, lai gūtu cerēto rezultātu, arī bez latviešu [fontiem](#) neiztikt. Ja nevēlaties mocīties ar Netscape latviskošanu, variet lietot Mozilla, Galeon vai citus pārlūkus, kuriem latviešu valodas pareiza attīdošana nevajadzētu sagādāt problēmas.

4.1 Nepieciešamie faili

Lai panāktu vēlamu rezultātu Netscape latviskošanas sakarā, nepieciešams mums būs šis skripts:

- [NC_baltic](#)

4.2 Liekam visu savās vietās

Lai varētu ar skripta palīdzību veikt nepieciešamās izmaiņas citos failos, ir nepieciešamas root tiesības. Pietam, lai varētu `NC_baltic` skriptu "iedarbināt", vajag to pataisīt palaišamu:

```
$ chmod a+x NC_baltic
```

Kad tas ir izdarīts, palaišam arī pašu skriptu:

```
# ./NC_baltic
```

Visur nekautrējoties atbildam ar "yes"...

No šī brīža programmai Netscape vajadzētu darboties kā nākas. Iestādām `Character set` kā `Baltic (Windows 1257)` un visam vajadzētu strādāt.

5. Lokāles

Tātad, lai tiktu pareizi attēloti laika, datuma, valūtas u.c. formāti un lai varētu sekmīgi norītēt latvisko elementu ieviešana kā GNOME & KDE, tā arī atsevišķu citu programmu lietotāja saskarņā, nepieciešams izveidot latviešu lokāles. Iespējams, ka visas lokāles jums jau ir saliktas tā, kā vajag, ja lietojat Mandrake vai līdzīgu distribūciju. Latviešu lokāļu faili atrodas `/usr/share/locale/lv`. Par to, vai ir iestādītas latviešu lokāles, pārbaudiet, izpildot komandu `locale` vai `echo $LANG`. Vai latviešu lokāles ir pieejamas sistēmai, pārbaudiet, izpildot `locale -a | grep lv`. Ja latviešu lokāles jums nav, uzstādiet tās, vislabāk izmantojot jūsu distribūcijas piedāvāto pakotni. Ja tas nav iespējams, nepieciešams būs instalēt sekojošo pakotni (nepārbaudīts):

- locales-lv.tar.gz

Dekompresējam to, izpildot

```
# tar -zxvf locales-lv.tar.gz -C /usr/share/locale/
```

Lai sistēma zinātu, ka ar šo brīdi lietojamas ir latviešu lokāles, rediģējam savu `.bash_profile` failu (pieņemot, ka lietotājam ir `bash`) un tam beigās pievienojam

```
LANG=lv
LANGUAGE=lv
LC_ALL=lv
export LANG LANGUAGE LC_ALL
```

Visai sistēmai lokāles tiek definētas RedHat un līdzīgiem `/etc/sysconfig/i18n`, bet Debian lietotājiem `/etc/environment` failā.

6. GNOME & KDE

6.1 GNOME

Tā kā viens no LL10NT projekta virzieniem ir arī GNOMEs po moduļu tulkošana, tāpēc šajā sadaļā tiks sniegta informācija, kas ir jā dara ar po moduļiem, lai arī GTK+ lietotāja saskarne būtu latviešu valodā. Protams, pagaidām vēl šeit latviešu valodas atbalsts nav realizēts pilnībā. Tāpēc šī nu ir tā reize, kur arī jūs varat sniegt atbalstu ar savu līdzdalību po moduļu tulkošanā – darbs būs.

Vēl tikai nepieciešami arī paši po moduļi, kuri iegūstami [LL10NT Komandas](#) GNOMEs statusa sekcijā.

Liekam visu savās vietās

Lai po moduļi darbotos tā, kā mēs vēlamies redzēt tos darbojamies, nepieciešams tos pārveidot par po moduļiem:

```
$ msgfmt kautkāds.po -o kautkāds.mo
```

Tagad, kā jau solīts, liekam nu jau jauniegūtos po moduļus savās vietās:

```
# cp *.mo /usr/share/locale/lv/LC_MESSAGES/
```

6.2 KDE

Arī darbs pie KDE tulkošanas rit pilnā sparā. Interesenti, kas vēlas līdzdarboties sīkāku informāciju var uzzināt no [Andzhas](#).

Īsa instrukcija problēmu novēršanai

Bieži vien atrisinājums ir jaunākās `kde-i18n-lv` pakotnes uzlikšana, ar kuru tad arī tiek realizēts KDE Desktop Environment latviskais atbalsts.

Ja, rakstot specifiskās latviešu rakstzīmes KDE aplikācijās, to vietā redzat jautājuma zīmes, sava `.bash_profile` faila galā pievienojam

```
export LANG=lv_LV.ISO-8859-13
```

vai arī sistēmas mēroga izmaiņu panākšanai attiecīgi nomainām mainīgā `LANG` vērtību failā `/etc/sysconfig/i18n`.

7. Pācdjie vārdi un kopšanas tiesības

Copyright © 2001–2002 by Artis Trops.

Latvian–HOWTO jaunākā versija atrodama: <http://linux.ma-1.lv/ll10nt>

Doto dokumenta versiju drīkst mainīt un izplatīt jebkurā veidā, jebkuram mērīim ar noteikumu, ka šis paragrāfs paliek nemainīts. Autors nenes nekādu atbildību par šajā dokumentā sniegto informāciju. Lietojiet un izmantojiet to uz savu risku un pēc saviem ieskatiem. Izmantojamā programmatūra pieder to likumīgajiem īpašniekiem.

Sveiciens visai LL10NT komandai un cilvēkiem ap to ;-))

Linux keeps on rolin' babe.....
